

Валентина Лозовецька

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ, ОСОБИСТІСНИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ КАР'ЄРИ: ПРОБЛЕМИ Й СУПЕРЕЧНОСТІ

Теоретико-методологічний аналіз наукових праць з проблеми даного дослідження засвідчив, що сучасні наукові праці, які стосуються професійного зростання особистості, відрізняються деякою фрагментарністю і зосереджені на окремих аспектах кар'єри. Розглядаючи кар'єру як складний феномен у життєдіяльності людини, ми спробували дослідити на різних етапах процес професійного зростання особистості.

Нами з'ясовано, що успішність кар'єри особистості тісно пов'язана із почуттям власної гідності. Це означає, що при виборі професії і подальшому професійному розвитку людина часто свідомо або інтуїтивно орієнтується на те, що може дати їй професія для підвищення почуття власної самодостатності. Досліджуючи наукові праці Н.С.Пряжникова [3] і Е.О.Клімова [2] щодо успішного професійного розвитку особистості, ми виявили сучасні тенденції у досягненні професійного успіху, це, передусім, прагнення людини до елітарності. В епоху сучасних соціально-економічних перетворень і зрушень має місце ситуація, коли на перший план виходять не так творчі, висококваліфіковані фахівці, які здатні ефективно працювати у більш стабільних умовах, а так звані "авантюристи", які володіють не стільки талантом добре працювати, скільки талантом добре влаштовуватися (або точніше – підлаштовуватися під мінливу кон'юнктуру ринку праці). Ідея авантюризму зараз дуже популярна серед молоді, яка прагне самовизначитися в сучасних умовах професійної діяльності. Аналіз теорій розвитку сучасної особистості дав змогу виявити суб'єктивні критерії успішності кар'єри та обґрунтувати основні наукові положення, що їх зумовлюють, це, насамперед: успішність професійної Я-концепції працівника як специфічно організованої системи, осмисленої і актуалізованої в контексті здійснення певного виду професійної діяльності під впливом суб'єктивних чи об'єктивних чинників, які включають в себе сукупність уявлень про власні професійні якості у поєднанні з їх емоційною оцінкою. Будова Я-концепції представлена трьома компонентами: когнітивним, що формується з уявлень індивіда про самого себе, виражених у вербальній формі; афективно-оцінювальним, що складається з двох підструктур афективно-оцінювального та емоційно-ціннісного самоставлення (глобальна самооцінка, що визначає модальність ставлення людини до себе); і поведінкового (інтенція, готовність до реальних дій, поведінка в цілому або саморегуляція поведінки).

Отже, успішна професійна кар'єра передбачає, передусім, психологічну готовність особистості до її побудови. Нами встановлено, що формування психологічної готовності здійснюється через навчання прийомам аналізу, через становлення професійної спрямованості. Перш ніж досліджувати професійну кар'єру певної особистості, необхідно з'ясувати її ставлення до цього процесу, встановити її загальний емоційний настрій, з'ясувати, як вона

розуміє суть поняття кар'єри, її мету й мотиви. Рівень мотивації до діяльності залежить від спонукання людини до виконання професійних завдань шляхом активізації її вольової сфери. В якості психологічних чинників, що існують у конкретному мотиваційному процесі і визначають прийняття рішень, може виступити моральний контроль, здібності, схильності, зовнішня ситуація тощо. Часто буває, що людина приступає до конкретних дій, не маючи мотивації на досягнення успіху, а це зумовлює потребу здійснення відповідних мотиваційних процесів. Професійна кар'єра характеризується тим, що людина в своєму професійному житті проходить різні стадії розвитку: вибір професійного шляху, навчання, працевлаштування, професійне зростання, підтримка індивідуальних професійних здібностей тощо.

Аналіз стану проблеми дослідження у психологічній і педагогічній теорії щодо професійного розвитку і кар'єри сучасної особистості засвідчив, що ринкова трансформація економіки викликала зміну становища особистості на сучасному ринку праці. Особистість стає суб'єктом ринкових відносин і має бути готовою до усвідомлення потреби ефективного професійного розвитку, системного професійного удосконалення, здійснення самостійного професійного й економічного вибору, відповідальності за його наслідки у вигляді розміру заробітної плати, умов праці, можливостей для розвитку власних здібностей і професійної кар'єри. Нами виявлено істотні проблеми щодо професійного розвитку і кар'єри молоді на сучасному ринку праці в умовах ринкового середовища із врахуванням сучасних професійних цінностей, а саме:

- молодь на ринку праці не володіє достатнім рівнем знань про сучасний ринок праці, правила поведінки на ньому;
- слабка уява про чинники професійного успіху, умови побудови успішної професійної кар'єри, права та обов'язки особистості у сфері трудових відносин;
- при первинному виході на ринок праці у молоді переважають ідеальні уявлення про майбутню професію, професійну діяльність та професійну кар'єру, які з перших кроків на ринку праці руйнуються і призводять до виникнення складних психічних станів (тривога, стан депресії), що негативно впливає на комунікативну сферу діяльності й зумовлює появу відчуття безвихідності та невпевненості у подальшій кар'єрі;
- молодь не готова конкурувати і бути суб'єктом на ринку праці.

Аналіз особливостей сучасного ринку праці та вимог роботодавців, що пов'язані із необхідністю оперативної підготовки компетентних

фахівців, здатних до ефективної професійної діяльності відповідно до соціально-економічних вимог і потреб в контексті сформованості сучасної *професійної свідомості*, свідчить про наявність наступних *проблем та суперечностей*:

- відсутня нормативно-правова база, немає адекватного навчально-програмного і методичного забезпечення сучасних освітніх траєкторій щодо професійного зростання;

- моделі освітніх процесів не трансформовані на варіативність форм організації та методів навчання, їх гнучке поєднання у формуванні сучасних професійних цілей і орієнтирів;

- не розроблені механізми психолого-педагогічного супроводу планування й розвитку професійної кар'єри;

- відсутні механізми взаємодії із соціальними партнерами, які маючи відповідні адекватні ресурси, могли б забезпечити можливість планування і реалізації професійної кар'єри в умовах сучасного професійного середовища.

Отже, кар'єра є складним феноменом у життєдіяльності людини, оскільки оптимальним чином спланована і вибудована траєкторія професійного розвитку сприяє найбільш повному всебічному розкриттю не тільки професійного і ділового, а й також і особистісного потенціалу людини, що, у свою чергу, потребує системної спрямованості особистості на ефективний професійний розвиток та кар'єру. Основою у цьому є навчання практичним умінням і навичкам щодо реалізації сучасних кар'єрних технологій, визначенні відповідних особистісних кар'єрних установок та умов їх реалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зеер Э. Ф. Личностно ориентированные технологии профессионального развития специалиста: науч.-метод. пособ. / Э. Ф. Зеер, О. Н. Шахматова. – Екатеринбург, 1999. – 245 с.

2. Климов Е.А. Психология профессионала /Е.А.Климов. – М.: Воронеж, 1996. – 400 с.

3. Пряжников Н. С. Психология труда и человеческого достоинства: учеб. пособ. для студентов высш. учеб. заведений / Н. С Пряжников, Е. Ю. Пряжникова.– М. : Изд. центр «Академия», 2003. – 480 с.